

GAL: II, 559, Supp.
Osmanlı müellifleri: II, 171

Tebliğ :

Tabib Ramazan

TABİB RAMAZÂN'IN YENİ BİR ESERİ

HÜSEYİN YURDAYDIN

Bu yazımızda Kanunî'nin 1521 Belgrad fethi hakkında arapça yazılmış *Al-Risâla al-Fathîyya al-Ungurûsiyya al-Sulaymânîyya* adlı eseri hakkında bilgi vereceğimiz Tabib Ramazân, Bursalı M. Tahir tarafından *Fetih-name-i Rados* adlı bir eserin yazarı olarak gösterilmektedir (Bak. *Osmanlı Müellifleri*, III, 171). Yazarın şahsiyeti ve eserin niteliği hakkında her hangi bir bilgi verilmemiştir. Ancak sırasıyla Hammer (*DOT*, V, 231 not 1), Babinger (*GOW*, 75) ve Brockelmann (*GAL*, II, 559), Ramazân'ın Kanunî Sultan Süleyman'ın özel hekimi olduğunu, onunla birlikte Rodos seferine iştirak ettiğini ve bu sefer hakkında arapça olarak *Al-Risâla al-Fathîyya al-Râdûsiyya* adlı bir eser yazdığını söylemektedirler. Ayrıca tek yazma nüshası Paris (Bibl. Nat. 1622)'te bulunan bu eserin daha 1759 yılında J. - P. Tercier tarafından Fransızcaya çevrilmiş bulunduğunu belirtmişlerdir (Bak. Tercier, *Mémoires sur la prise de la ville et de l'île de Rhodes*, Mémoires de littérature de l'Académie des Inscriptions, anc. rec., vol. XXVI, 728 vd., Paris 1759). Diğer taraftan son zamanlarda yayımlanmış olan bir eserinde bu konuya da dokunmuş olan Agâh Sırrı Levend, B. M. Tahir'in kaydına işaret ettikten sonra "Babinger ... Kanunî devrine ve seferlerine ait eserlerden bahsederken Kanunî'nin özel hekimi Ramazân'ın *Er-Risâletu'l-Fethîyyeti'r-Rodôsîyye* adlı arapça bir eseri olduğunu ve nüshasının Paris'de (Bibl. Nat. 1622) bulunduğunu yazıyor. *Osm. Mlf.* 'nde adı geçen Tabib Ramazân'ın *Rodôs Fetihnâmesi* belki de bu eserdir yahut müellif Rodos fethi hakkında ayrıca Türkçe bir eser kaleme almıştır" demektedir. (Bak. *Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Beyin Gazavât-nâmesi*, s. 43, Ankara 1956). Ancak söylediğimiz üzere Tercier, arapça olan bu eseri, Paris'te bulunan tek nüshasından Fransızcaya çevirmiş, pek tabii Ramazân hakkındaki mevcut bilgiler de bu vesile ile öğrenilmiş ve sonuç itibarıyla, Ramazân, bu arapça eserin yazarı olarak tanınmıştır. Kendisinin ayrıca bu konuda bir de Türkçe bir eser kaleme aldığına dair kaynaklarımızda herhangi bir bilgi yoktur. Bu bakımdan *Osm. Mlf.* 'nde adı geçen eserin Ramazân'ın bu arapça telifi olduğu hususu şüphesiz gibidir. Zaten bu hususun doğruluğunu Ramazân'ın bu yazımızın konusu olan eseri de teyid etmektedir.

Tabib Ramazân'ın bu yazımızın konusu olan *Al-Risâla al-Fathîyya al-Ungurûsiyya al-Sulaymânîyya* adlı eseri, İstanbul'da TSMK'nde (Revan 1279) bulunmaktadır. Kütüphane defterinde kısaca *Fathîyya* adı ile kaydedilmiş olan bu eser, ilk bakışta Ramazân'ın Rodos'un fethi hakkındaki eserinin başka bir nüshası olduğu intibahı vermektedir. Ancak eser, tetkik edilince bunun, ayrı bir telif olduğu anlaşılmaktadır. Zaten varak 1a'da metnin yazısından farklı bir hatla yazılmış *تاریخ بلنراد بخط شکرالله* ibaresi, daha aşağıda kırmızı-mai bir daire içinde *هذه رسالة فتح سليمان متعلقة لفتح القلاع الانكروسية* cümleleri yer almış bulunmaktadır ki, bu sözler, eserin konusunu ortaya koymaktadır. Eser, daha yakından incelenince bunun, bir mukaddeme, on fasıl ve bir hatimeyi içine aldığı görülmektedir. Ramazân, kendisi de bu hususta şöyle demektedir: "... *Yazarların, eserlerinin başında kitaplarının içindekileri zikretmeleri âdet olduğundan ben de, bu risalenin başında, içinde bulunanları kısaca zikrettim. Onu bir mukaddeme, on fasıl ve bir hatime olmak üzere tertib ettim...*" (bak. varak 2 a).

İlahiyat Fakültesi Dergisi, (c. 8, 1960), s. 55, 1961 (ANKARA)

Not: Bu makale 55-60 sayfaları aralığındadır.

Dergi Ansiklopedi kütüphanesinde mevcuttur.

SONUÇ

Önde gelen bir İslam bilgini ve sıradışı bir müfessir olan Râzî, tefsirinde, çeşitli dinlerle ilgili çok fazla malzemeyi kullanmış ve Kur'an'ı yorumlarken bunlardan en iyi şekilde istifade etme yoluna gitmiştir. Bunun yanında muhtelif dinlerle ilgili bilgilerin bulunduğu ve yukarıda söz konusu edilen eserlerinde, mitolojileri bile belli bir değer olarak kullanmıştır. Bunun yanında muhtasar şekilde de olsa, Mîlel-Nihal geleneğini devam ettiren birisidir.

Razi'nin bilgileri günümüz ile büyük oranda benzerlik arz etmektedir. Günümüze oranla onun bilgileri elbette biraz daha özlü ve eksiktir ki, 700 yıl önce si göz önüne alındığında bu durum son derece normaldir.

Râzî, tefsirinde Tevrat ve İncil'den nakiller yapan ilk müfessir olma orijinalitesini de bünyesinde bulundurmaktadır.

Râzî, diğer eserlerinde olduğu gibi, Dinler Tarihi ile ilgili eserlerinde de bilimsel metotları kullanmış, teknik anlamda son derece objektif davranmıştır. Bu yönüyle çeşitli dinlerle ilgili verdiği bilgiler isabetlidir. Ancak Sabîliği Putperest Harranlıların dini olarak göstermesi, diğer klasik İslam kaynaklarında da görülen bir yanılgıdır. Günümüzde yapılan çalışmalar ile bu yanlışlık düzeltilmiştir. Bunun yanında Budizm, Çin dinleri gibi dinlerden sözetmemiştir.

Râzî, dinlerle ilgili bilgilerinde, devrindeki temel kaynaklara müracaat etmesinin yanında, tefsirciliğinin ve kendinden öncekilerin ilimlerini hazmetmesinin sonucu olarak sahabeden ve tabiinden de çeşitli rivayetlerde bulunmuştur. Bu da bizi, Râzî kanalıyla hem kendi devrine, hem de ilk devirlere kadar bağlayan bir köprü olmaktadır.

Razi'nin verdiği bu bilgiler, kendi devrinden günümüze kadar uzanan süreç içerisinde tarihin, belli bir yüzyıl öncesine ait belli bir devresini aksettirdiği için son derece değerlidir. Bu durumyla Râzî'nin, İslam dünyasındaki Dinler Tarihi çalışmalarında örneğin bir Şehristani, bir İbn Hazm'in yanında müracaat edilmesi gereken önde gelen bir kaynak olduğunu söyleyebiliriz. Söz konusu bu iki müellife, İslam dünyasının önde gelen iki Dinler Tarihçisi ünvanını kazandıran Mîlel-Nihal'e dair yazdıkları hacimli eserleridir. Eğer Râzî İtikâdât ismini de taşıyan Mîlel-Nihalini bu şekilde muhtasar olarak değil de, tefsirinde kullandığı malzemenin hepsini kullanarak çok daha ayrıntılı yazsaydı, en azından bu iki müellif kadar kabul gören bir Dinler Tarihçi olurdu demek, kanaatımızca yanlış olmayacaktır.

Kanuni Dönemi Tarihçilerinden Tabib Ramazan ve İki Eseri

Necati AVCI*

GİRİŞ

Osmanlı hanedanının yüzyıllar süren uzun tarihi hakkında sayısız eserler yazılmıştır. Halen büyük bir kısmı, muhtelif ülkelerin arşiv ve kütüphanelerinde el yazması halinde muhafaza edilmekte ve araştırılarak gün ışığına çıkarılmayı beklemektedir. Bu tarih hacminin çok engin, zengin ve derin olması itibarıyla bazı hükümdarların dönemleri, pek çok teferruatlı hadiseleri ihtiva etmesi sebebiyle, neredeyse başlı başına birer tarih teşkil etmektedir. Osmanlı tarih yazarlarının bir kısmı umumi veya evrenin oluşumundan kendi zamanına kadar ya da devletler ve milletler tarihi yazdıkları gibi, diğer bir kısmı da Osmanlı hükümdarlarının hayatını veya hükümdarlığı sırasında geçen toplu ya da ferdi olayları ve o devre ait siyasî, sosyal, ekonomik, eğitim veya askeri yönleri kaleme almışlardır. Söz konusu tarihi olayların bir kısmı ise, değişik yazarlar tarafından ele alınarak kendi tespitleri, müşahedeleri ve görüş açalarına göre yazılmıştır. Ayrıca bu tarihçilerin bir kısmı, ele aldıkları olayları, fiilen yaşamış veya hadiselerin muasırı olmuşlardır. Diğer bir kısım tarihçiler ise, bu hadiseleri; üstünden kısa veya uzun bir süre geçtikten sonra ele almışlardır.

* *Yrd. Doç. Dr.*, Osman Gazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

T. C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

isara No:
143427

Tez

TABİB RAMAZAN, ER - RİSALE
EL - FETHİYYE ER - RADOSİYYE
ES - SÜLEYMANİYYE

DOKTORA TEZİ

Necati AVCI

Konu

Tabib Ramazan, Er-Risale el-Fetiyye er-Radosiyye es-Süleymaniyye. AVCI,
Necati. Doktora. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 1993. 243 s.,
131 ref.
Danışman: Prof. Dr. Ahmet Uğur. Dili: Tr.

20 MAYIS 1998